

Wincenty MUCHA „Komar”, „Żmudziński”, „Ponury”, „Spytek”, „Żubr” (1910–1978), chemik, żołnierz ZWZ-AK, harcmistrz, komendant krakowskich Szarych Szeregów w okresie V 1944–I 1945 r. Urodził się 11 II 1910 w Jaworznie jako syn Wincentego (zm. 1910, górnika) i Anastazji Słomy; urodził się już po śmierci ojca. Po powtórny wyjściu matki za mąż za Jana Siubkę, pracownika gwareckich kopalń węgla w Jaworznie, wychowywał się w rodzinie liczącej łącznie 13 dzieci. W latach 1917–1921 uczył się w szkole powszechnej w Jaworznie-Niedzieliskach, a następnie w gimnazjum w Chrzanowie. Do

harcerstwa wstąpił jeszcze w czasie nauki w Jaworznie. Pełnił kolejno wszystkie funkcje od zastępowego do przybocznego Hufca Harcerzy. W 1927 r. z powodu złej sytuacji materialnej musiał przerwać naukę. W roku następnym zdał jako ekstern maturę i rozpoczął studia w Wyższej Szkole Przemysłowej w Krakowie. Szkoły tej nie ukończył z powodów finansowych. Po odbyciu przewidzianej w programie szkoły praktyki zawodowej, w latach 1929–1930 pracował jako praktykant w laboratorium fabryki „Azot” w Jaworznie, skąd jako dobry fachowiec został wraz z grupą chemików zwierzbowany przez inż. Stanisława Nowotnego do tworzącej się Państwowej Fabryki Związków Azotowych w Mościcach. Pracował tam w laboratorium jako starszy laborant, a od 1938 r. jako asystent inżyniera chemika. Ukończył w tym czasie kurs dla laborantów i asystentów chemicznych. Opatentował cztery rozwiązania technologiczne.

W Mościcach, w których w połowie lat trzydziestych tworzyły się dopiero załóżki harcerstwa, był od 1934 do 1939 r. drużynowym I Błękitnej Drużyny Harcerzy im. płk. Lisa-Kuli, która podjęła później specjalność żeglarską. Brał udział w Jubileuszowym Zlocie Harcerstwa Polskiego w Spale w lipcu 1935 r. W maju 1936 r. został mianowany podharcmistrzem. Silne podstawy organizacyjne i pomoc materialna Koła Przyjaciół Harcerstwa pozwoliły mu na rozwinięcie szerokiej działalności. Ośrodek harcerski był na tyle prężny, że już na początku 1937 r. został powołany pod jego komendą samodzielny Hufiec Harcerzy w Mościcach. Zapał, ofiarność i energia młodego hufcowego zyskała mu ogromną popularność wśród miejscowej młodzieży, która nieustannie napływała do organizacji. W ciągu 4 lat do wybuchu wojny potrafił zorganizować szereg imprez, obozów stałych, zimowych i wędrownych. W roku 1938/39 kierował także kręgiem starszoharcerskim i był komisarzem wystawy dorobku harcerskiego zorganizowanej w Mościcach w ramach Trzyletniego Wyścigu Pracy drużyn harcerzy. 10 V 1939 r. został mianowany harcmistrzem. Obok działalności harcerskiej udzielał również korepetycji. Przebywając stale w środowisku robotniczym, wstąpił do PPS.

Mianowany komisarzem wojennego Pogotowia Harcerzy w Mościcach bezpośrednio po powrocie z obozów na Wileńszczyźnie odbytych latem 1939 r. zorganizował jego pracę. W czasie kampanii wrześniowej pomagał w ewakuacji Państwo-

wej Fabryki Związków Azotowych i udzielał pomocy uchodźcom, a następnie wysiedlonym z Poznańskiego i jeńcom polskim skoszarowanym w przejściowych obozach jenieckich. 24 XII 1939 r. został zaprzysiężony przez phm. Stanisława Okonia ps. „Sumak” w Organizacji Orła Białego. Na wiosnę 1940 r. zorganizował konspiracyjną złożoną z dwóch zastępów drużynę harcerską, która później rozwinęła się w silnie działające środowisko Szarych Szeregów. Przez cały czas organizował różne typy szkolenia harcerskiego i wojskowego. Od wiosny 1942 r. kierował pracą harcerską na terenie Podokręgu nr II, obejmującego Bochnię, Brzesko, Dąbrowę Tarnowską, Dębicę, Gorlice, Jasło, Krosno, Mościce, Rzeszów, Tarnów i Tarnobrzeg. Ścisłe współpracował jako inspektor terenowy z komendantem Chorągwi hm. Eugeniuszem Fikiem ps. „Osk”. Wiosną 1943 został zastępcą komendanta Chorągwi hm Edwarda Heila ps. „Jerzy”, z którego polecenia utrzymywał kontakt z Główną Kwaterą Szarych Szeregów, a z końcem maja 1944, po aresztowaniu E. Heila, został mianowany komendantem krakowskiej Chorągwi Szarych Szeregów o kryptonimie „Ul Smok” (od 21 X 1944 r. „Ul Dzwon”). Od grudnia 1944 r. w związku z przesuwaniem się frontu i akcją „Burza” na terenie Inspektoratu AK Tarnów przekazał kierownictwo zachodniej części chorągwi hm. Kazimierzowi Cyrusowi-Sobolewskiemu ps. „Słoneczny”, „Vis”, przebywającemu w Myślenicach, zaś na terenie Krakowa zastępował go phm. Kazimierz Lisiński ps. „Lisek”.

Był żołnierzem ZWZ, żołnierzem AK, zajmował się informacją i propagandą, produkcją i pozyskiwaniem materiałów wybuchowych z fabryk niemieckich, a także szkoleniem i wywiadem w Inspektoracie Tarnowskim AK. Od początku 1943 r. uczestniczył w wydawaniu i kolportowaniu „Przeglądu Polskiego” – wyd. C oraz rozprowadzaniu „Bieli i Czerwieni” i „Polski Zbrojnej”. Pomagał w organizacji tajnego nauczania na terenie Podokręgu nr II, kontaktując wiele osób z kierującymi tą działalnością prof. Stanisławem Kasprzykiem i prof. Stanisławą Czernecką. Utrzymywał także kontakt z plutonem Grup Szturmowych Szarych Szeregów pchor. Stefana Kasprzyka ps. „Dzik”, włączonym w zimie 1943 r. w skład placówki AK „Monika”. Uzyskał przeszkolenie w zakresie sabotażu i prowadzenia samochodu, uczestniczył w niektórych akcjach plutonu. O jego zdolnościach organizacyjnych świadczy najlepiej fakt, iż mimo szeroko zakrojonej działalności, w której uczestniczyła niemalże większość starszej młodzieży harcerskiej i wiele osób cywilnych, nie było ani jednego wypadku aresztowania z powodu zdrady lub „wsypy”. Sam został dwa razy zatrzymany przypadkowo w łapance i za każdym razem udało mu się uciec. Również 8 V 1944 r., kiedy aresztowano grupę redaktorów pism konspiracyjnych i E. Heila, szczęśliwie uniknął zatrzymania, ostrzeżony w porę o „kotle” przez przechodniów.

Po wyzwoleniu organizował wspólnie z prof. Stanisławem Kasprzykiem i ks. Stanisławem Indykiem podstawowe i średnie szkolnictwo na terenie Mościc. Utworzył drużyny harcerskie męskie i żeńskie, a na siedzibę hufca zajął willę w ogrodzie, gdzie prowadzono pracę wychowawczą z młodzieżą. W czerwcu 1945 r. osiedlił się z rodziną w Brzegu nad Odrą, gdzie podjął ożywioną działalność społeczno-polityczną oraz uczestniczył w uruchamianiu i odbudowywaniu zakładów produkcyj-

nych. Zorganizował Hufiec Harcerek i Harcerzy, którego od listopada 1945 do maja 1948 r. był komendantem. Nawiązał kontakty z gronem nauczycielskim i zorganizował gimnazjum, liceum koedukacyjne oraz szkołę zawodową. Od czerwca 1945 r. do stycznia 1948 r. pełnił obowiązki dyrektora Gazowni Miejskiej, a następnie w Zarządzie Nieruchomości Miejskich w Brzegu. Był radnym miejskim, a także członkiem Prezydium Komitetu Powiatowego, rzecznikiem kontroli partyjnej i przewodniczącym komisji weryfikacyjnej PPS w Brzegu. Równocześnie wspólnie ze Stefanem Sobczyńskim prowadził sklep chemiczno-techniczny.

Z początkiem 1946 r. za pośrednictwem Karola Halskiego ps. „Mróz”, „Professor” podjął działalność w Okręgu Wrocław WiN jako kierownik Rejonu Brzeg. Zbierał i za pośrednictwem harcerzy przekazywał informacje o stacjonujących w Brzegu jednostkach armii sowieckiej, UB i przestępstwach popełnianych na ludności polskiej. Rozpoznawał także trasy górskie, przygotowywane na wypadek potrzeby nielegalnego przerzutu osób przez granicę z Czechosłowacją. Jesienią 1946 r., po wyjeździe K. Halskiego i ppłk. Kozarzewskiego z Dolnego Śląska, ze względów bezpieczeństwa ograniczył działalność w WiN. Na wiadomość o aresztowaniach wśród działaczy WiN na Dolnym Śląsku, które miały miejsce w grudniu 1947 r., wyjechał w okolice Tarnowa, gdzie się ukrywał. Zamierzał przedostać się nielegalnie przez Czechosłowację do Anglii. W związku z tym wrócił do Brzegu, gdzie 26 I 1948 r. został w swoim domu aresztowany. Po wstępnym przesłuchaniu w PUBP w Brzegu został przewieziony do siedziby WUBP we Wrocławiu przy ul. Podwale Świdnickie. Od 28 I 1948 r. przebywał w areszcie na podstawie sankcji prokuratorskiej. W śledztwie prowadzonym przez chor. Romana Tomczaka i śledczego mjr. Feliksa Rosenbauma niczego nie ujawnił, uchronił dzięki temu innych od aresztowania. Twierdził, że nie zdążył zorganizować pracy rejonu. Przed rozprawą przewieziono go do więzienia przy ul. Sądowej. Był sądzony w procesie działaczy Zarządu Okręgu WiN Wrocław. 19 VIII 1948 został skazany przez WSR we Wrocławiu, któremu przewodniczył ppłk. Aleksander Warecki, na 8 lat więzienia. Został przetransportowany do więzienia przy ul. Kleczkowskiej, a 2 III 1949 do więzienia w Rawiczu. Od 1953 r. przebywał w więzieniu w Sierakowie, a później w obozie pracy więźniów w Sikawie. Z więzienia został zwolniony 31 VIII 1955.

Zamieszkał w Szczakowej i od 1955 do 1975 r. pracował jako kierownik laboratorium w garbarni w Jaworznie-Szczakowej. Działał w Radzie Zakładowej oraz Okręgowym Zarządzie Związku Zawodowego Pracowników Przemysłu Włókienniczego, Odzieżowego i Skórzanego w Krakowie. Przez kilka lat był przewodniczącym Koła Zakładowego NOT, zaś w ostatnich latach członkiem Głównej Komisji Rewizyjnej Stowarzyszenia Włókienników Polskich. Ponadto wraz z kolegami przygotowywał wnioski racjonalizatorskie dotyczące garbowania i wykańczania skór.

Zmarł 25 października 1978 r. w Szczakowej i został pochowany na tamtejszym cmentarzu. W Tarnowie-Mościcach w 1998 r., a w Brzegu w 2000 r. odsłonięto poświęcone mu tablice. W Tarnowie jest także ulica Wincentego Muchy.

Odnznaczony Srebrnym Krzyżem Zasługi z Mieczami (1943), Medalem „Zwycięstwa i Wolności”, Odznaką Zasłużonego dla Przemysłu Skórzanego, Srebrną Odznaką Honorową NOT, Srebrną Odznaką Honorową Stowarzyszenia Włókienników Polskich, Srebrną Odznaką Zasłużonego Działacza Związku Zawodowego Pracowników Przemysłu Włókienniczego, Odzieżowego i Skórzanego, Srebrną Odznaką „Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej”, Zasłużonego Pracownika PZPS „Chelmek”, Odznaką 10-lecia Służby Harcerskiej (1934). Pośmiertnie w roku 2000 został odznaczony Krzyżem Zrzeszenia Wolność i Niezawisłość za działalność niepodległościową 1945–1954 oraz Odznaczeniem Millenium AD 2000.

Był dwukrotnie żonaty, po raz pierwszy z Józefą Zydroń. Z tego małżeństwa miał czworo dzieci, urodzonych przed II wojną światową: synów Witolda („Komarek”, członek „Zawiszy” Szarych Szeregów, zam. w Białymstoku) i Zbigniewa (zam. w Jaworznie), oraz córki Faustynę (zameżną Harasimowicz, zamieszkałą w Białymstoku) i Ewę (zameżną Góralczyk, zam. w Tychach). W czasie pobytu W. Muchy w więzieniu żona zażądała rozwodu. Po raz drugi ożenił się z Janiną Tukaj (1923–1987), księgową.

ŹRÓDŁA

T. Gawel, *Harcerska sztafeta pokoleń*, Kraków, 1991, cz. IV, s. 23–24; T. Gawel, *Pełnili służbę*, Kraków 1989, s. 109–113; T. Gawel, *Pokłon tym, którzy nworzyli...*, Kraków 1999, 155–156; J. Jabrzemski, *Harcerze z Szarych Szeregów*, Warszawa 1997; Z. Kaszuba, *Wincenty Mucha. Z żalobnej karty*, „Przegląd Skórzany” 1979, nr 2, s. 66; A. Kiewicz, *Dolnośląskie harcerstwo w latach 1945–1975*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1982; J. Krężel, *Szare Szeregi na terenie południowo-wschodniej Polski*, t. 2, Tarnów 1996; t. 3, Kraków 1998; M. Kurowska, *Szare Szeregi w Krakowie 1939–1945*, „Krzysztofor. Zeszyty Naukowe Muzeum Historycznego miasta Krakowa” 1978, z. 5, s. 67, 70, 84; B. Leonhard, *Kalendarium z dziejów harcerstwa krakowskiego 1910–1950*, Kraków 2001; *Małopolski słownik uczestników działań niepodległościowych 1939–1956*, t. 4, Kraków 1999, s. 136–138; S. Porębski, *Krakowskie Szare Szeregi*, Kraków 1985; M. Żychowska, *Harcerstwo Ziemi Tarnowskiej 1910–1939*, Tarnów 1992; M. Żychowska, *Powstanie i rozwój harcerstwa w Tarnowie w latach 1910–1944*, praca magisterska napisana pod kier. dr Zygmunta Ruty, WSP Kraków 1974, s. 425–427 [biogram W. Muchy opracowany na podstawie jego relacji i ankiety personalnej]; M. Żychowska, *W Tarnowie-Mościcach*, [w:] *Szare Szeregi. Harcerze 1939–1945*, red. J. Jabrzemski, Warszawa 1988, t. 1, s. 196–213, informacje prof. dr hab. Tomasza Biedronia i krewnych mgr inż. Marii Szuster-Góreckiej oraz Marka Wrony z Jaworzna.

Janusz Wojtycza